

**TREBALL FI DE GRAU
GRAU EN HISTÒRIA I PATRIMONI**

**LA FORMACIÓ DE L'AUTONOMIA VALENCIANA: DE L'ESTATUT DEL
PAÍS VALENCIÀ A LES CORTS DE LA COMUNITAT VALENCIANA.
(1975-1983)**

**REALITZAT PER: PERE PARDO DUART
TUTORITZAT PER: VICENT SANZ ROZALÉN**

**2020-2021
20, SETEMBRE, 2021.**

ÍNDIX

Resum	4
Introducció	6
Capítol 1: L'autonomisme valencià en la transició espanyola.	8
1.1. El continuisme franquista i la Taula de Forces Polítiques i Sindicals del País Valencià.	8
1.2. L'estructuració de la política valenciana durant la transició.	13
1.2.1. Principals opcions polítiques al País Valencià.	16
1.2.2. El sistema de partits polítics al País Valencià (1975-1980)	17
1.3. Les eleccions generals de 1977 i la nova configuració política.	19
Capítol 2: La creació del consell preautonòmic i la Batalla de València.	24
2.1. Les dues eleccions de 1979	25
2.1.2. L'arribada de la democràcia als ajuntaments	27
2.2. El consell preautonòmic i la Batalla de València	28
Capítol 3: El consens i l'aprovació de l'Estatut de 1982	37
3.1 La fractura comunista i el adieu de la UCD	38
3.2 Les eleccions generals de 1982	40
3.3 L'elaboració i aprovació de l'Estatut de 1982	42
Conclusions	46
Bibliografia	48
Annexe	51
SIGLES POLÍTIQUES	51

Resum

El present treball tracta d'exposar des d'una perspectiva històrica el procés polític iniciat al País Valencià durant la transició espanyola. Aprofundeix en els fets més rellevants del procés autonòmic valencià i en la creació del singular sistema de partits que es dona en aquest territori i que determinarà els representants dels ciutadans en les primeres Corts Valencianes.

Així mateix, es tracta d'un estudi que pretén evidenciar el treball institucional darrere del procés de transició polític valencià. Des del continuisme franquista fins a les primeres Corts Valencianes, es fa un recorregut a partir dels principals partits d'aquest període i de les primeres eleccions lliures del País Valencià que mostraren un panorama polític ampli i divergent.

Palabras clave: País Valencià, autonomia, estatut, partit, transició.

Abstract

The present work tries to expose from a historical perspective the political process initiated in the Valencian Country during the Spanish transition. It delves into the most relevant facts of the Valencian autonomous process and the creation of the singular system of parties that exists in this territory and that will determine the representatives of the citizens in the first Valencian Parliament.

It is also a study that aims to highlight the institutional work behind the Valencian political transition process. From the Franco's continuism to the first Valencian Parliament, a journey is made from the main parties of this period and the first free elections in the Valencian Country that showed a broad and divergent political landscape.

Key words: Valencian Country, autonomous, statute, party, transition.

Introducció

La transició espanyola fou un procés que encara avui suscita interès i debat, tant per la seua complexitat com per la seua singularitat, això sí, no s'ha de caure en la complaença. S'ha de revisar críticament per tal de trobar i exposar els errors que es van cometre, si es que es va cometre cap. Dins d'aquest procés que va substituir un règim autoritari per un constitucional, s'emmarca aquest treball, que tracta un procés ben singular, la transició dels valencians i les valencianes cap a la democràcia, procés que malgrat el seu caràcter particularment peculiar no ha suscitat un interès elevat entre els historiadors i intel·lectuals, encara que, s'ha de reconèixer que en els últims anys s'ha anat treballant per la recuperació històrica d'aquest període. La transició valenciana es un període que explica molts dels debats que continuen existint dins de la societat valenciana respecte al seu sentiment de valencianitat i a la seua manera de comprendre i viure el País Valencià.

Tots els valencians i les valencianes tenen un concepte de valencianitat arrelat a les costums i a l'entorn que els han envoltat, ara bé, existeix una certesa ben clara, la valencianitat no és un concepte clar i definit, ni una llista de símbols i tradicions que cal seguir fil per randa. El poble valencià ha anat desenvolupant diferents conceptes de valencianitat segons els interessos partidaris de diferents sectors de la societat, des del *regionalismo bien entendido* fins al nacionalisme fusterià. Les pugnes polítiques i socials per la defensa i imposició d'uns símbols i uns referents determinats han creat una societat encara dividida i enfrontada que continua mantenint debats de fa 40 anys. És per això que cal tancar aquests debats d'una manera científica, real i definitiva, deixant de banda els enfrontaments i centrant-se en les evidències que ens aporta i ens mostra la història i la resta de ciències socials.

El resum d'aquest procés, en paraules d'un dels seus protagonistes, Alfons Cucó, és el següent : « La dreta tractà [...] d'imposar un invertebrat regionalismo bien entendido [...] que eficaçment conduït, es metamorfosejava ben aviat en un nativisme xenòfob, en un anticatalanisme tancat i violent.» mentres que : « L'esquerra, per la seua banda, va fer-se amatent [...] a uns certs impulsos en pro d'una determinada reconstrucció nacional del País Valencià, és a dir, de l'obtenció d'un autogovern digne » (Cucó, 2002: 11). Aquestes paraules

deixen clares les tendències polítiques dels dos grans blocs de la vida política valenciana durant la transició, no obstant cal considerar el partidisme d'aquestes declaracions, doncs Alfons Cucó va ser fundador del Partit Socialista a València i també del seu successor el PSPV. Ara bé el mateix Cucó és crític amb la feina desenvolupada per l'esquerra durant la transició i es lamenta de no assolir els objectius traçats pel bloc esquerrà (Cucó, 2002:12).

El present treball pretén sumar una xicoteta aportació més a la reconstrucció del procés autonòmic valencià, partint des d'una base més general, com és la transició espanyola i aprofundint en els fets més determinants del cas valencià, així com en la formació dels organismes polítics més importants per a la vida pública valenciana d'aquest període. El text no anhela ser una investigació plena i exhaustivament detallada del procés i és conscient de les limitacions i mancances que pot tindre, malgrat tot, aspira a aportar una visió més de la problemàtica autonòmica valenciana i dels debats sorgits d'aquest procés.

Al llarg del treball, s'avança des de l'exposició i explicació de les forces polítiques valencianes durant el període emmarcat (1975-1983) fins al tractament dels fets més rellevants i incisius de la valència en transició, per això, es tracten en profunditat els resultats electorals i s'aborden els principals conflictes socials i polítics que sorgeixen a la societat valenciana d'aquest temps, incidint en els protagonistes de les accions més determinants i en les causes i conseqüències d'aquestes. No obstant, no es pretén analitzar l'indubtable protagonisme civil que en aquest període destaca, sobretot en la lluita contra el franquisme ni en la posterior participació activa de la societat envers d'una transició democràtica, doncs aquest no és el propòsit del treball. Ara bé, al llarg del treball s'exposen mostres d'aquesta participació, això sí, sense aprofundir en excés en aquest objecte.

Capítol 1: L'autonomisme valencià en la transició espanyola.

En aquest capítol inicial tractarem la transició espanyola com a fons estatal i ens centrarem més detalladament en l'inici de la transició valenciana i la creació del sistema de partits per poder comprendre amb claredat els diferents blocs polítics i les seues interrelacions que conformen una xarxa política única i diferent al País Valencià. Començarem introduïm la transició espanyola que ens portarà a l'àmbit nacional i després a l'àmbit valencià per tal de descobrir el panorama canviant i convuls que imperva durant aquests anys.

Tractarem també d'encasellar i enquadrar les diferents formacions polítiques que van sorgint durant aquest període de transició democràtica i exposar les seues propostes principals i ideologies determinants que les diferencien d'altres formacions per tal de fer un mena d'introducció a la política valenciana d'aquests anys i poder assolir una millor comprensió de les següents parts del treball.

1.1. El continuisme franquista i la Taula de Forces Polítics i Sindicals del País Valencià.

La mort del dictador Francisco Franco al seu llit al 1975 va començar un període de canvi polític que va derivar en una lluita de postures entre l'oposició, que va ser sistemàticament silenciada durant la dictadura volia recuperar els seus drets i trencar amb el règim, i els aliats franquistes qui defensaren una postura continuista amb l'estructura que havia deixat el dictador abans de morir, en la pràctica cap de les dues postures es va imposar a l'altra, encara que el continuisme va tindre un panorama molt més favorable mantenint els poders estructurals del nou model i cedint en drets electorals i socials cap a l'oposició.

A nivell estatal, la transició política es pot estructurar al voltant de tres etapes diferenciades que es poden observar des de la perspectiva del poder. La primera etapa es pot emmarcar després de la mort del dictador, amb el govern Arias-Fraga, un govern reticent a les propostes de la legalització dels partits, l'amnistia i del reconeixement de la plurinacionalitat de l'Estat, la seua fi arribà amb el nomenament de Suárez com a President del govern i amb certes

concessions d'una amnistia no completa. La segona etapa va tindre com a element destacat l'aprovació de la Llei per a la Reforma Política i la legalització de partits de manera progressiva, fins i tot la del Partit Comunista en la Setmana Santa. La darrera etapa s'inicià amb les eleccions generals de 1977 i es tancà amb la redacció de la Constitució de 1978.

L'evolució del procés de transició democràtica va marcar l'evolució de les postures polítiques cap a nous blocs que tractaven de trobar el seu lloc al nou sistema. De les primeres tres postures inicials (trencament, reforma i continuïtat), van sorgir nous moviments que es poden agrupar en sis grups: l'oposició revolucionària, l'oposició democràtica (partidària del trencament), els reformistes, els aperturistes, els continuïstes i el conegut *Búnker*. El primer bloc, partidari d'una militància revolucionària i de la lluita contra el sistema continuista, estava integrat per anarquistes, marxistes revolucionaris i nacionalistes radicals. El segon bloc ideològic, s'agrupà sota el nom de Plataforma de Organismos Democràtics que reunia les forces de l'oposició democràtica al règim. La Plataforma de Organismos Democràtics es va formar arrel de sis organismes conjunts de partits de l'oposició: l'Assemblea de Catalunya; l'Assemblea de les Illes; Coordinación Democrática; la Coordinadora de Fuerzas Democráticas de Canarias; la Taboa Democrática de Galicia i la Taula de Forces Polítiques i Sindicals del País Valencià, a més també cal incloure a alguns sectors demòcrata-cristians i liberals. El tercer bloc s'agrupà al voltant del govern de Suárez i la UCD, van optar per un canvi de règim mitjançant les vies reformistes per poder controlar el procés amb el recolzament de gran part del demòcrata-cristians i els liberals. El quart grup va recolzar el govern d'Arias-Fraga i és va reagrupar després a les files d'AP, un grup conservador amb por al trencament del règim i asseguradors del continuisme franquista. El cinquè bloc va ser el pur continuisme, format per càrrecs importants durant la dictadura que no volien deixar escapar el seu poder, abogaven per un continuisme pur, però van acceptar la posició reformista que els mantenia en bona posició. El darrer bloc conegut com el *Búnker* va ser l'agrupació de tota l'estructura franquista establerta fins al moment des de la Falange fins al Sindicat Vertical (Colomer, 1995).

Pel que respecta al País Valencià, la transició fou un període complex i convuls amb discurs polítics violents i reivindicatius de la valencianitat, una valencianitat entesa de manera

diferent per cada una de les forces polítiques del panorama valencià i del seu electorat, un discurs regionalista que li feia el joc al nacionalisme espanyol va omplir els carrers i una veu nacionalista valenciana no va poder fer més que pressió per intentar aconseguir l'autodeterminació del seu poble, en paraules de Ferran Archilés (2017:19) : « L'esquerra valenciana fou utòpica i possibilista, cànvida i sagaç. La dreta valenciana fou implacable, *trilera* i incapaç. » . Una esperançadora esquerra va recórrer un camí somiador que terminà sent una desil·lusió i un despertar forçós, com anirem veient al llarg del treball.

Durant el govern de Carlos Arias l'oposició democràtica valenciana buscava un sistema autonomista i tant la Junta Democràtica del País Valencià com el Consell Democràtic del País Valencià, organismes que agruparen vora 400 juntes, tant locals com professionals, i que lluitaven pel trencament i la ruptura de la dictadura patida pel poble espanyol. D'aquesta manera definia el president Albiñana a la Junta Democràtica del País Valencià:«Era una magnífica expressió de la política del partit comunista però no tant algo que poguera treballar les autonomies»¹ Aquests organismes van iniciar una campanya per fer realitat l'estatut d'autonomia de la qual van néixer dos avantprojectes. Més endavant les col·laboracions entre les organitzacions de l'oposició democràtica es van consolidar amb la creació de la Taula de Forces Polítiques i Sindicals del País Valencià, una organització que serví com a taula de negociacions i diàleg que giraven en torn a la creació d'un estatut d'autonomia provisional. Les negociacions en la Taula van ser un tasca complexa per la quantitat de posicionaments polítics que amparà al seu abast, finalment tres van ser els acords que reclamaven al govern espanyol: en primer lloc, la participació en el procés constituent espanyol, en segon lloc, demanaven el reconeixement de la personalitat política diferenciada del País Valencià, la immediata cooficialitat del idioma valencià i la creació d'una Generalitat Provisional. Així mateix també es va proposar la creació de l'Assemblea del País Valencià, un organisme al que devien sumar-se les forces polítiques, sindicals i socials democràtiques (Aznar, 2020).

Amb el canvi de govern, el reformisme semblava l'opció més viable i estructurada per assolir la democratització, la Taula no va estar d'acord i les diverses decisions i tensions van comportar una certa desconfiança dins de l'organització, no obstant això, se'n van unir altres

¹ Declaracions extretes de: Soler, Ll. (2004): *Del Roig al Blau. La Transició valenciana* [Vídeo]. Minut 0:15:29.

forces polítiques com l'ORT i el PSDPV , a partir d'aquest moment, amb la introducció de l'Assemblea Catalana en el debat estatutari, foren els comunistes els que donaren preferència al trencament amb l'estat, la dreta governamental no acceptaria una immediata autonomia valenciana i per tant, defensaven els comunistes, el realisme polític imposava el sacrifici de l'autonomia valenciana. A principis de setembre es va celebrar a Madrid una cumbre de l'oposició democràtica, a la qual la Taula arribava amb una firme negació de la postura reformista, d'aquesta reunió eixirà, a petició de la Taula, una comissió d'enllaç formada per dos representants de cada una de les instàncies unitàries de l'oposició. Així doncs, s'establí un únic instrument d'actuació conjunta que seguiria el camí del trencament i obrir així un període constituent mitjançant l'unitat d'acció.

La Taula no assolía el seu objectiu principal i les tensions estatals augmentaven, l'autonomia valenciana fou una molèstia per a certs sectors dels principals partits amb representació nacional que preferiren donar suport a altres causes. Les grans organitzacions estaven d'acord en limitar la qüestió nacional a Catalunya, el País Basc i Galícia i començaren a estar més predisposades a la negociació reformista que al trencament amb el govern central, la Plataforma de Organismos Democráticos va proposar una sèrie de condicions per tal de donar suport al govern, entre les quals destaquem l'amnistia total i lliure retorn dels exiliats , la legalització de tots els partits polítics i sindicats i la igualtat d'oportunitats de tots els partits per accedir als mitjans de comunicació, com la televisió o la ràdio. El 18 de novembre s'aprovà el projecte de llei per a la reforma política i el franquisme quedà oficialment cancel·lat pels procuradors en Cortes Españolas, la POD va reafirmar les seues condicions de recolzament i la Taula va fer el mateix, però el govern no va acceptar les condicions de la Taula.

El 1 de desembre es va celebrar a la seu madrilenya del PSP una cumbre de l'oposició democràtica per tal de definir la futura estructura de la comissió encarregada de la negociació amb el govern, evidenciant l'exclusió de les instàncies unitàries valencianes i canàries, i també de les organitzacions considerades rupturistes com l'ORT, aquest fet provocà la no ratificació del acord per part de la Taula, que estava summament descontenta amb la seua exclusió, ni tan sols l'Assemblea de Catalunya va recolzar la seua inclusió, encara que si el

seu projecte de demanar l'estatut per al poble valencià. D'aquesta manera es tancava la *Comisión de los Nueve*, sense participació valenciana ni canaria, que van iniciar immediatament els treballs de preparació de les eleccions generals del 1977. A la taula només li va quedar clamar per l'abstenció i intentar boicotejar la participació electoral, no va donar resultat. El 15 de desembre es va sotmetre la Llei de reforma política a referèndum popular i va eixir amb un fort recolzament popular.

Quadre I : Resultats del referèndum popular sobre La llei de Reforma Política de 1976 en el País Valencià.

Conceptes	Vots	Percentatge
Cens	2.178.298	100%
Abstencions	305.926	14%
Votants	1.872.372	86%
Vots nuls	16.804	0,9%
Vots en blanc	48.053	2,2%
Vots correctes	1.807.515	82,9%
Vots afirmatius	1.763.865	97,6%
Vots negatius	43.650	2,4%

Font: Garcia, 2004: 288

La Taula de Forces Polítiques i Sindicals del País Valencià intentà sense èxit convencer al govern i a l'oposició de la necessitat d'una autonomia per al poble valencià, malgrat tot, no van assolir els seus objectius i les seues reivindicacions van quedar desplaçades a l'àmbit purament valencià, un panorama que estava dominat per un regionalisme valencià sotmès a la nacionalitat espanyola i en el qual no aconseguirà una resposta social majoritària. El govern de Suárez tenia molt clar el seu paper, com afirma Francesc A. Martínez Gallego (2006:59):

«[...] es tractava de partir de la legalitat franquista per a , sense trencaments, desembocar en una nova legalitat democràtica ».

1.2. L'estructuració de la política valenciana durant la transició.

El sistema de partits polítics al País Valencià radica en les interrelacions existents entre les diferents postures polítiques, creant una xarxa de partits que conformen una competència entre ells mateixos i, alhora, impulsen moviments socials al voltant de les seues iniciatives. Com indicà Lluís Aguiló Lúcia (1980:29-41), tres han estat els factors que van condicionar el sistema de partits polítics al País Valencià durant la transició democràtica espanyola i valenciana. En primer lloc cal remarcar el mateix context de transició, una eixida del franquisme que va posar damunt la taula dos nous models, el trencament de l'oposició i el continuïsmes del propi règim. En segon lloc, Aguiló, destacà la Llei Electoral, element indispensable en qualsevol règim democràtic per la seua influència en les distorsions de la representació ciutadana. L'últim element al que fa referència Aguiló fou una combinació de dos factors sociològics, la memòria històrica i la tradició política, referint-se als patrons polítics de determinats sectors i llocs que estableixen la base de les futures eleccions.

Entrarem, ara, a analitzar amb més cura els tres factors nomenats per tal d'aclarir la relació i la importància que aquests tingueren en l'estructuració del sistema de partits i de la política general del País Valencià durant aquest període. La transició política, primer factor que destacà Aguiló, va servir de teló de fons per a la dualitat de forces polítiques, que amb l'esperada fi del règim franquista va voler proposar una nova opció, un nou model per governar Espanya, i també el País Valencià. D'una part, les forces polítiques més afins al franquisme van propugnar un continuïsmes, fidels a les paraules de Francisco Franco en el discurs de nadal de 1969, tot estava «atado y bien atado». L'oposició democràtica, d'altra banda, va plantejar el camí de l'anomenat com a trencament democràtic. No obstant, la realitat pràctica no va seguir els procediments de cap dels dos blocs. La reforma es va posicionar com una opció política diferent que va assegurar el manteniment del poder polític en mans de les classes dominants del franquisme, però va donar llum verda a la legalització i l'aparició pública, sempre controlades, dels blocs de l'oposició democràtica, d'aquesta

manera es realitzà un canvi polític però es mantingueren les estructures socials i econòmiques del règim.

Aquesta evolució política es va veure reflexada en tres aspectes pel que respecta a l'estructuració del sistema de partits. En primer lloc, la creació de grans blocs polítics per part de l'oposició democràtica per tal de negociar els processos i passos a seguir, precisament durant aquesta transició. Negociacions que donaren lloc a la divisió de les autonomies entre les suposades nacionalitats històriques i la resta, fet que sempre ha perjudicat els interessos valencians. En segon lloc, cal realitzar una crítica al sistema de legalització dels partits polítics que va funcionar de manera sospitosa de cara a les eleccions generals de juny de 1977, el retard de la legalització d'un partit no fos estrany per part del Ministeri de Governació, d'aquesta manera els partits que es presentaven a les eleccions ho feien des d'una posició desigual, alguns per comptar tan sols amb poques setmanes de legalitat i d'altres per patir eixos sospitosos retards, com molts dels partits de la Federació de Partits Socialistes (FPS). L'últim aspecte, va ser ni més ni menys que els partits van ser desbordats per part dels moviments populars, com en el cas del reconeixement de la plurinacionalitat estatal (Aguiló, 1980:32).

Així doncs, la transició democràtica va jugar un paper fonamental en la configuració del sistema de partits, no obstant, la transició política valenciana va tindre un factor propi que la va diferenciar de la estatal: la pugna que es va disputar per reclamar la identitat dels valencians arrel de la qüestió nacional, que va sorgir com a tema principal de la política valenciana de la època. La conseqüència d'aquest factor va ser el paper de valencianització, almenys formalment, dels partits que composaven la política d'aquells anys, diferenciant així la seua autonomia de la sede central madrilenya. Molts optaren per afegir al nom les sigles PV (País Valencià) i incloure la qüestió valenciana en el seus programes. Aquest fet va coincidir amb un factor determinant i dinàmic que no va succeir en altre llocs de l'Estat, la presència multitudinal del poble valencià al carrer, com es va poder comprovar durant les grans manifestacions de 1976 i 1977. El 16 de gener i el 12 de juliol de 1976 el poble valencià es llançà al carrer per demanar la *Llibertat, Amnistia i l'Estatut d'Autonomia* i el 9 d'Octubre de 1977 van celebrar la Diada demanant l'Autonomia i l'Autodeterminació, dos

concentracions que suposaren un despertar del poble valencià desitjós de unes eleccions reals i democràtiques.

Pel que respecta a la Llei Electoral, podem afirmar que qualsevol Llei Electoral condiona notablement la capacitat de distorsió de la representació ciutadana, doncs, en aquest cas no fou un excepció. Segons Douglas W. Rae (1977), totes les lleis electorals presenten tres factor variants principals: el volum del districte electoral, l'estructura del vot i les fórmules electorals. La llei electoral vigent aleshores va suposar una infrarepresentació del nacionalisme, però justament el moviment nacionalista va créixer quan més dificultats se'l posaven al davant. L'adopció de la província com a circumscripció electoral enfronta el seu raonament en l'innegable centralisme de l'Estat que assegurava així el no reconeixement de les diverses nacionalitats i regions. El Senat suposa greus desequilibris electorals per la senzilla raó d'igualar el nombre d'escons de totes les províncies, obviant el nombre d'habitants de cada província i infravalorant així les més poblades. Tampoc es valorà el nombre d'habitants al congrés encara que si va ser una llei més proporcional, suposadament, dos eren els representants de cada província i s'assignava un més per cada 144.000 habitants. Una altra vegada el País Valencià es veia infrarepresentat, amb Catalunya i la Comunitat de Madrid que eren els altres dos afectats.

Els últims factors, la memòria històrica i la tradició política, fan referència a un factor sociològic, la transició s'estructura com a factor polític i la Llei electoral com a factor jurídic. Durant el Franquisme s'havia donat una imatge del País Valencià coneguda com el *Levante Feliz*, una imatge que el regionalisme va comprar i que ja es comença a utilitzar en temps dels republicanisme valencià. El poble valencià va veure reduïda la seua cultura als tòpics i el *folklore*, sempre fidels al nacionalisme espanyol. En canvi, el poble valencià va donar un colp a la taula a partir dels resultats electorals de les generals de 1977, unes eleccions que donen opcions polítiques reals a una gran varietat de partits i que s'esperaven amb grans expectatives. En aquest aspecte, Jaime Martín Moreno i Armando de Miguel, van realitzar una comparació entre els resultats del 1936 i del 1977 per tal de relacionar-los amb dos factors. D'una banda, la memòria històrica electoral, és a dir, el record del vot anterior d'una

persona o d'una classe. D'altra banda, una certa intel·ligència sociològica, una connexió lògica entre els interessos de classe amb el vot.

Quadre II: Resultats electorals de les eleccions generals del 15 de juny de 1977 al País Valencià.

Partit	Vots	%	Escons
PSOE	678.429	36,40	13
UCD	615.920	33,05	11
PCE	170.606	9,15	3
AP	110.761	5,94	1
PSP	86.705	4,65	1
UDPV	48.463	2,60	-
PSPV	29.459	1,67	-
CIC	29.834	1,60	1
AN18	18.303	0,98	-
ANEPA	12.738	0,68	-
ASDCI	12.513	0,67	-
FDI	10.470	0,56	-
ALTRES PARTITS	35.582	1,93	-

Font: Serie de resultados electorales de la Comunidad Valenciana 1977-2008, 2008:68

1.2.1. Principals opcions polítiques al País Valencià.

La varietat política durant la transició va fer aflorar una gran quantitat de partits polítics que buscaven la representació de l'ampli ventall de possibilitats polítiques per al nou model d'Estat i per a la nova política. Per tal de plasmar totes aquestes opcions les dividirem en cinc grups representatius de la sua ideologia, partint del binomi bàsic de l'esquerra i la dreta i

ampliant-lo amb extrema dreta i *centre* i dividint l'esquerra entre l'esquerra parlamentària i l'esquerra no parlamentària.

En primer lloc, considerarem partits d'extrema dreta a aquells que volien tornar al règim franquista i que lluitaren contra el procés polític de democratització a tots els nivells. Grups com Fuerza Nueva o el GAV, s'inclourien dintre d'aquest bloc. En segon lloc, entendrem una dreta àmplia, des de l'involisme dels hereus del franquisme fins a dretes més moderades, compostes per liberals i demòcrata-cristians. En aquest blocs podem contar a la URV, la Coalición Democrática i la UCD. El grup classificat com a centre, requereix una sèrie d'especificacions, considerarem centre aquells partits que serveixen com a matalàs entre la dreta i l'esquerra parlamentària. Es una obvietat que el centre polític es una falàcia, doncs prendre decisions es fer política i fer política és triar una opció política amb les teues decisions, no obstant això, es por incloure en aquest bloc al PNPV, els grups republicans i l'UDPV. L'esquerra parlamentària és prou clara i definida, podem enquadrar en aquest bloc al PSPV, al PSOE i al PCPV. El darrer grup, l'esquerra no parlamentària, es un grup convuls on es produeixen gran quantitat de canvis, sent un bloc molt actiu i variant. Són grups polítics que no han arribat a les corts , però si a alguns ajuntaments, partits com PSAN, PTPV o el MCPV. També es necessari remarcar el paper de dos sindicats molt rellevants en la vida política valenciana de la transició, la CNT i l'USO, amés del moviment Maulet a l'horta de València que es va convertir en un moviment summament nacionalista i activista.

1.2.2. El sistema de partits polítics al País Valencià (1975-1980)

En aquest punt intentarem interrelacionar els partits valencians per crear una imatge de la xarxa de partits i de la situació política al País Valencià després de les eleccions del 1977 i del 1979. El sistema polític valencià s'establí sobre la base d'un tripartidisme integrat per la UCD, el PSOE i el PCPV. En aquest tripartit la UCD i el PSOE contàren amb un recolzament popular més elevat i el PCPV va convertir-se en l'àrbitre de la política valenciana, malgrat els seus resultats electorals, menors que els dels seus companys de tripartit. De les tres circumscripcions capitals, Castelló obtingué un sistema bipartidista (UCD i PSOE) i Alacant i València un sistema tripartidista (UCD,PSOE i PCPV). Aquest fet es una diferenciació més

del sistema de partits estatal i el del País Valencià, doncs, a nivell estatal dominà un sistema bipartidista (UCD i PSOE) amb tendència cap a la dreta de la UCD i , en canvi, al País Valencià es produí un sistema tripartidista (UCD, PSOE i PCPV) amb tendència cap a l'esquerra.

La legislació electoral va intentar tancar un sistema de partits de cort bipartidista i amb certa tendència cap a la dreta, un objectiu que va assolir de certa manera, encara que no completament. Al País Valencià, en les eleccions de 1977, un 65% de l'electorat votà als partits que conformen el tripartidisme governant i en 1979 eixa tendència va baixar fins al 63%, dos punts menys. Aquestes dades expressen dos realitats , en primer lloc, que més d'un terç del votants valencians van donar el seu suport a partits que es trobaven fora del sistema tripartidista i en segon lloc, que les campanyes per afavorir el *vot útil* no van funcionar com s'esperava. Per tant sota el sistema aparentment tripartidista existia tot un multipartidisme que també representà a la societat valenciana del moment. (Aguiló, 1980:95).

La qüestió nacional fou també un conformador del sistema de partits i del rumb que anaven a prendre aquests en referència al valencianisme polític. Primerament tractarem d'explicar que es el valencianisme polític seguint el treball d'Imma Tubella i Eduard Vinyamata (1976:131-132), podem explicar el valencianisme com el sentiment de formar part de la Comunitat Valenciana, així doncs, és l'expressió del patriotisme propi del poble valencià. Així ho defineix Aguiló (1980:98) : «[...] podem considerar com valencianisme tota mena de moviment popular, tendències i idees orientats a fomentar el desenvolupament integral del País Valencià i l'assoliment, per part dels valencians, de la seua identitat com a tals. ». Però el valencianisme té tres variants principals, en primer lloc, una variant que accepta un sentiment regionalista dins de plantejaments generals i nacionals dels Països Catalans. En segon lloc, es pot considerar un sentiment regionalista dins d'un Estat espanyol regionalitzat, contraris, per tant, a una nacionalitat diferent a l'espanyola. La tercera variant, esta plenament centrada en el sentiment nacionalista valencià, més enllà d'estar d'acord o no, a la construcció d'uns Països Catalans sobirans i lliures.

Una vegada introduït el concepte de valencianisme podem encasellar els partits segons la seua variant de valencianitat, cal deixar fora d'aquestes apreciacions a partits com Fuerza Nueva que, malgrat recolzar accions del GAV per assolir objectius propis més ràpidament, consideren que qualsevol tipus de descentralització va contra el sagrat dogma d'unitat de la pàtria. El principal interese que té FN en el GAV és la seua utilització per tal d'aturar el procés d'autodeterminació del poble valencià arrel del *regionalismo bien entendido*. D'altra banda, el PSAN seria l'únic partit que s'emmarcaria dins de la primera variant del valencianisme, la del sentiment regionalista dins del Paísos Catalans. Dins de la segona variant trobem el *regionalismo bien entendido*, al que ens hem referit abans, un sentiment regionalista valencià dins de la totalitat estatal espanyola, podem classificar en aquest concepte a la dreta civilitzada, és a dir, l'URV, CD i els dirigents de la UCD al País Valencià. Aquesta concepció pretenia una uniformitat espanyola plena, i per tant no remarcaven cap tret únic i característic del poble, en canvi sí buscaven augmentar la diferenciació entre valencians i catalans, inventant-se elements de distanciació com una llengua per tal de negar els lligams entre catalans, valencians i mallorquins. Per últim, dins de la tercera variant podem trobar als sector majoritaris del PSOE i del PCPV, a més de la majoria de l'esquerra no parlamentària, sectors no dirigents de l'UCD i part del PNPV. També existeix una variant més disposada a l'estructuració del paísos catalans, sempre amb l'acord democràtic dels valencians, podem trobar ací partits com el MCPV, el PSUPV i alguns sectors del PNPV (Aguiló, 1980: 97-101).

D'aquesta manera podem concretar dos fets, en primer lloc que el País Valencià va desenvolupar un sistema de partits autònom i complex, diferenciat del afincat a l'Estat Espanyol i dels interessos de la legislació electoral i en segon lloc, que el factor determinant d'aquesta diferenciació, a abanda de la tendència, més dretana estatal i esquerrana valenciana, va ser el de la valencianització del partits i el tractament de la qüestió nacional.

1.3. Les eleccions generals de 1977 i la nova configuració política.

Amb l'aprovació de la Llei de reforma política del 1976, el panorama polític era encara precari amb partits en la clandestinitat i la il·legalitat. El PSOE aconseguí el permís per a

l'organització del seu primer congrés de la nova *democràcia*, evidenciant així la voluntat de legalització de l'oposició del consistori de Suárez, almenys formalment. El 8 de febrer de 1977 aquesta legalització era una realitat, almenys, quasi tota la legalització, doncs el PCE hauria d'esperar un poquet més per a la seua legalització que es produí a la Setmana Santa, el 9 d'abril. Aquest acció suposava un pas endavant de Suárez contra la secció inmovilista del *búnker* i alguns caps militars, recolzats per gran part de les Forces Armades. Encara que es ben cert que el PCE va haver de renunciar a un símbol que mostrava una de les seues vindicacions més històriques, com era la bandera republicana, i acceptar la bandera monàrquica, que lluïa en una roda de premsa que donà el líder del partit, Santiago Carrillo al desembre del 1976, també renunciaren a l'opció del trencament democràtic i van encunyar el terme *trencament pactat* (Martínez, 2006:62).

El 15 de juny de 1977 Adolfo Suárez convocà eleccions generals, les primeres lliures des de 1936 i amb un paper fonamental més enllà d'assentar la democràcia participativa, els resultats formarien unes corts constituents, encarregades de la creació d'una norma per a l'Estat espanyol que els igualara amb els estats de dret europeus. Aquesta convocatòria va provocar un clima d'emoció i il·lusió que es barrejà amb la fragmentació política, deixant un panorama polític esperanzador en l'horitzó estatal. Al País Valencià es presentaren dinou formacions, de les quals destacaren a les urnes la UCD, el PSOE, el PCE, AP i el PSP.

La formació de Suárez va optar per desenvolupar una UCD valenciana al voltant de la figura d'Emilio Attard, organitzador del PPRV l'octubre de 1976., una formació que es mantenia de costat al posicionament antifrquista i que estava composta per antics integrants de DRV i figures venides de cercles monàrquics de la postguerra, és a dir, un partit pensat per al reciclatge de les elits polítiques d'origen franquista. Attard va aconseguir atraure al nou projecte als liberals del PDLPV i a alguns independents com Luis Berenguer. La UCD valenciana es conformà al voltant d'un advocat i banquer amb grans interessos burgesos i un prestigi remarcable entre la burgesia local, Attard va impulsar una campanya basada en un discurs centrista que marcara l'equidistància entre la dreta i l'esquerra i es constituïra com una opció de diàleg i concòrdia, sempre recolzat pels poders mediàtics dels que disposava Suárez, no obstant també es van introduir tres empreses privades de publicitat,

Carvis, Valeriano Pérez i Publicidad IN, per planificar la campanya que va costar 900 milions de pessetes. Podem observar en el seu discurs una evolució de la neutralitat cap a la crítica marxista, quan els sondejos mostraven l'avançament de l'esquerra.

Alianza Popular es va centrar en publicitar la figura de Manuel Fraga Iribarne i en una entonació que postulava al partit com la salvació i la seguretat d'Espanya. Al País Valencià es va sumar a la tropa anticatalanista de la mà d'Alberto Jarabo Payá, malgrat ser una formació xicoteta amb grans lligams franquistes i un discurs antiautonomista, AP gaudia de forts elements de sustent com les diputacions provincials i els ajuntaments, que encara estaven sota el control de les autoritats franquistes.

El PSOE valencià va començar el camí amb fricció alhora de tancar les llistes electorals. Per una banda, un sector del partit recolzà l'encapçalament de Joaquín Ruiz Mendoza, líder històric de la formació, per altra, Josep Lluís Albiñana contava amb els seus recolzaments per ser l'únic membre de la federació valenciana dins de l'executiva federal de partit. Finalment va ser aquest segon el que va encapçalar les llistes i a més Albiñana va aconseguir el segon lloc de la llista per a Jaume Castells, deixant a Mendoza en tercer lloc. El PSOE n'era conscient que les seues opcions en aquestes eleccions no eren les més favorables, doncs havia de compartir espai amb formacions que comptaven amb un gran suport popular com el PCPV, el PSPV i el PSP. L'acte central de la campanya el protagonitzà Felipe González en un mitin davant 20.000 persones a la plaça de bous de València. González va defugir un to revenjista i afirmava que l'opció socialista era un opció de pau i de consolidació democràtica, amb un programa que abarcava gran quantitat de continguts com l'educació gratuïta, la salvació del camp, l'acabament de l'atur i l'emigració...

El PCE era molt conscient de la seua tasca i de l'existència d'una por generalitzada que calia vencer, el discurs reiteratiu sobre els fantasmes del comunisme havia calat de ple a la societat i per tant calia tranquil·litzar a la societat i mostrar el seu programa més endavant, mitjançant termes com democràcia per damunt de comunisme durant la seua campanya. La publicitat no va estar centrada i unificada sobre la figura d'un líder sino que es centrava en diverses col·lectivitats com joves, treballadors, dones, etc.

Pel que fa a reivindicacions nacionalistes, només els partits amb seus exclusives al País Valencià van convertir aquesta qüestió en central en el seu discurs, tant el PSPV com UDPV van constituir el seu programa al voltant de l'autonomisme i la qüestió nacional, la resta va desplaçar aquest tema a un segon pla per donar preferència a programes generals que congeniaren amb les preocupacions plurals dels ciutadans, no obstant cal valorar aquestes forces per la seua influència en el context polític, tal i com comenta Carles Senso: « El nacionalisme valencià, malgrat el seu limitada abasta electoral, contribuí decisivament a *imaginar* la identitat valenciana contemporània, sobretot després de l'època franquista. Tingué, a més, gran influència en la definició de la qüestió identitària [...]» (Senso, 2017:113). Per contra, Aliança Nacional 18 de Juliol, una coalició formada per Falange Espanyola, Comunió Tradicionalista i Fuerza Nueva, va donar una rellevància important a l'antiautonomisme en pos del centralisme espanyol.

Els resultats van donar la victòria electoral al PSOE amb 13 escons, seguit de l'UCD amb 11, el PCE amb 2, AP amb 1 i el PSP amb 1. Els gran derrotats van ser les postures nacionalistes tant el PSPV com l'UDPV, van fracassar estrepitosament, durant els mesos següents veuríem un degoteig constant des de les files de l'UDPV cap a les d'UCD amb noms rellevants com Vicent Ruiz Monrabal, cap de llista i secretari general de l'UDPV. L'esquerra nacionalista va ser totalment eclipsada pel PSOE, el PCE i el PSP. L'electorat principal d'aquests partits va provenir de la classe obrera i les classes mitjanes que van prioritzar el benestar social i la memòria històrica a les qüestions nacionals.

Els resultats de les urnes van colpejar fort l'orgull de la UCD que va buscar una escletxa per atacar el socialisme valencià i guanyar la partida. Aquesta escletxa fou l'anticatalanisme, si aconseguien posar l'electoral socialista en la tesitura dicotòmica de triar entre *ser valencià* o *ser català* amb un discurs de simplificacions que suposara una alternativa, tindrien una oportunitat. Segons Francesc A. Martínez Gallego (2006:69) la nova estratègia de la UCD va ser el resultat de la convergència de tres processos : «[...] la pròpia evolució interna de l'ucedisme valencià, amalgama de forces heterogènies. [...] l'existència prèvia d'un repertori anticatalanista forjat des de l'aparició de les primeres reaccions al llibre editat el 1962 per

Joan Fuster, *Nosaltres els Valencians*.[...] la mateixa evolució interna de les forces de l'esquerra [...] »

La UCD es formarà al voltant de la figura d'Emilio Attard, qui aconseguí un escó al Congrés dels Diputats sent cap de llista per aquesta formació, va ser una posició que el va permetre créixer com a polític amb el seu nomenament com a president de la Comissió d'Assumptes Constitucionals i Llibertats Públiques, càrrec que el permetí intervindre en la Constitució de 1978. Attard va jugar un paper i un discurs de consens erigint-se com una veu important de la formació i de la política valenciana i arrossegant a la seua posició ideològica a dos actors que van jugar un paper fonamental potenciant el discurs anticatalanista: Manuel Broseta i *Las Provincias*. El diari més important de València prenia un nou rumb a l'abril de 1978 amb la publicació de l'article de Maria Consuelo Reyna : *Adiós al País Valencià*. Broseta per la seua banda, va fer un gir astronòmic en la seua postura política, passant del recolzament de les tesis fusterianes, de la presidència de la Junta Democràtica del País Valencià el 1975, de la fundació de la Taula de Forces Polítiques i Sindicals del País Valencià, a la publicació el 23 de juliol de 1978 de l'article : *La paella de "Els Països Catalans"*. Un article que el va abocar al més radical anticatalanisme, utilitzant l'argument de la suposada voluntat colonitzadora dels catalans i desvinculant-se de les tesis fusterianes (Mira, 1986).

Al 1978 el discurs anticatalanista, blaverista i antifusterià creix d'una manera considerable amb l'aparició del GAV, un grup, irònicament, sota la direcció d'un Falangista, Vicente Ramos. Amb el recolzament de la UCD i el suport de grups d'ultradreta com Fuerza Nueva , la violència va prendre els carrers de València i també de Sueca amb les bombes posades a casa de Manuel Sanchis Guarner i Joan Fuster, amés de diversos atacs a llibreries com la Tres i Quatre, propietat d'Eliseu Climent. El blaverisme s'asentà com un moviment social d'ample abast, amb el suport de la UCD i un discurs simplista i tremendament populista que defenia la suposada *autèntica valencianitat*, un concepte identitari ben lligat al *regionalismo bien entendido* i definit pels seus símbols inamovibles: la senyera amb franja blava, l'himne de Serrano, el Nou d'Octubre i per descomptat, les falles. Es a dir una visió que no anà molt més enllà del *folklorisme* franquista.

L'evolució de l'esquerra durant aquest període, es va moure pels àmbits de l'autonomia i el fusterianisme, amb certs matisos i diferències però com una referència clara. El 6 d'agost de 1977 es creà el Plenari de Parlamentaris del País Valencià, unint als 41 diputats i senadors valencians de les primeres corts espanyoles triades per sufragi universal. Aquest òrgan va estar presidit per socialista Joaquín Ruiz Mendoza, contant amb la vicepresidència de la ucedista Noguera de Roig i la secretaria d'un independent proper als comunistes, José Vicente Oriola. El plenari es va constituir com a defensor aferrim de l'estatut per al poble valencià i convocà una manifestació per al Nou d'Octubre d'aquell any, a la qual van assistir entre 500.000 i 600.000 persones. El jove Miquel Grau, militant del MCPV va ser agredit mentre penjava cartells de la concentració i va morir uns dies després. La manifestació va estar concurrada per postures realment diverses amb l'assistència de grups com el GAV o l'URV, tots sota el crit de « *Suárez, cabut, volem l'estatut!* » (Martínez, 2006:73). D'aquesta manifestació eixí un projecte per a l'elaboració d'un esborrany del text preautonòmic que finalment va ser rebutjat pel Ministre de Regions, Manuel Clavero Arévalo. D'aquesta manera expressà el desig i la reivindicació autonòmica Manuel Broseta:

« Tots aquests mals i defectes dels darrers decennis de la vida política de l'Estat, deuen i poden trobar un remei escaient per mig de l'autonomia [...]. Aquesta no ha de permetre només el respecte a la nostra pròpia identitat com a Poble sinó que ha de permetre el nostre propi autogovern, evitant els mals i defectes del sistema centralista que encara soportem» (Broseta, 1978:13).

Capítol 2: La creació del consell preautonòmic i la *Batalla de València*.

En aquest capítol tractarem dos punts fonamentals per poder comprendre el desenvolupament de la societat valenciana de Transició i de la voluntat per crear un Estatut d'autonomia. A més analitzarem les eleccions de 1979 i ens centrarem en evidenciar el canvi de postura de l'UCD i de *Las Provincias* que ja hem introduït al punt anterior i que desenvoluparem en aquest. Sota aquesta visió podem comprendre el perquè del desenvolupament de l'anticatalanisme i els interessos que hi existien al darrere, com també podrem observar tota la força que prengué aquest moviment i els seus principals suports polítics i socials.

2.1. Les dues eleccions de 1979

El preàmbul d'aquestes eleccions va ser diferent per a les dos principals formacions polítiques amb opcions viables al País Valencià. Per una banda, l'esquerra es veia diferenciada entre un PSOE vencedor de les eleccions de 1977 i altres partits que no assoliren els seus objectius i havien quedat per sota de les seues expectatives, el PCPV i el PSP-PV, a més també hi havien formacions que estaven ben lluny de les seues expectatives com és el cas del PSPV. L'èxit electoral del PSOE va ser una llum atractiva per a altres formacions que van decidir unificar el socialisme al País Valencià, forces com la USPV, el PSPV i el PSP van quedar sota l'ala del PSOE que canvià el seu nom per el de Partit Socialista Obrer Espanyol del País Valencià i s'ajustà a una estructura comarcal sota la secretaria general de Joan Pastor que va superar a Josep Lluís Albiñana amb el recolzament del líder ugetista Edelmir Galdón. Es va produir així un partit divers i heterogeni en el qual no faltarien les disputes internes per l'hegemonia del partit.

Respecte al bloc de la dreta, la UCD va donar el pas des d'una coalició electoral fins a la consolidació de la formació d'un partit sota la direcció de líders nacionals del centrisme amb una certa vinculació amb València per tal de ser acceptats per l'electorat. Líders que contaven amb la confiança del president Suárez: Fernando Abril Martorell per a València, Emilio Lamo de Espinosa per a Castelló i Luis Gámir per a Alacant. Els tres elegits eren ja ministres i fins i tot Abril era vicepresident del Govern, el seu objectiu no era altre que aconseguir

l'hegemonia dins del partit per sobre de les postures del PPRV i del PDLV. L'arribada d'Abril a la UCD valenciana va afiançar el gir que estava prenent el partit cap a la utilització de l'anticatalanisme i la participació en el conflicte identitari valencià per tal d'erosionar l'esquerra política i per intentar aturar l'espenta inicial de l'autonomisme, transformant i consolidant el blaverisme en un moviment de masses (Chismol, 2013:9).

La doble convocatòria d'eleccions, generals al març i municipals a l'abril, va posar la qüestió identitària valenciana al centre de les campanyes polítiques i dels discursos preelectorals. L'1 de Març de 1979 es celebraven les eleccions generals amb la Constitució ja aprovada amb un 25,1 % d'abstencions i un 74,9 de vot efectiu que va triar com a vencedor, encara que molt ajustadament, al PSOE. Aquestes eleccions rebaixaven els partits que trobaven representació, dels cinc de 1977 a només tres, el PSOE, la UCD i el PCE, amb tretze escons els dos primers i tres el darrer.

Quadre III: Resultats electorals de les eleccions generals de l'1 de Març de 1979 al País Valencià.

Partits	Vots	%	Escons
PSOE	698.677	37,4	13
UCD	683.104	36,6	13
PCE	224.520	12,0	3
CD	84.316	4,5	-
UN	43.239	2,3	-
PSOE-SH	19.883	1,1	-
URV	15.694	0,8	-
PNPV	13.828	0,7	-
ALTRES PARTITS	84.239	4,5	-

Font: Serie de resultados electorales de la Comunidad Valenciana 1977-2008, 2008:69

El PSOE aconseguí la victòria però les discrepàncies internes continuaven sent un problema, el sector més radical, liderat per Pastor no veia amb bons ulls les postures polítiques d'Albiñana i els socialdemocrates més propers a postures nacionalistes i disposat a arribar a acord amb la burgesia valenciana per tal de donar suport al procés autonòmic, també existia altre sector liderat per Joan Lerma que no estava d'acord amb els plantejament radicals de Pastor però tampoc amb els tints nacionalistes d'Albiñana. Per la seua part, la UCD va continuar amb les tesis de Martorell qui va col·locar homes de la seua confiança en llocs estratègics: José Luis Manglano de Mas com a secretari provincial valencià i Enrique Monsonís per Castelló. Així s'estructuraven als llocs de poder del partit les postures més anticatalanistes i *problaveres*.

2.1.2. L'arribada de la democràcia als ajuntaments

Des de les eleccions de 1977 l'esquerra va demanar de manera insistent eleccions municipals per tal de democratitzar els ajuntaments i consolidar el canvi polític que s'estava vivint, doncs el país encara mantenia una estructura municipal de caràcter franquista sota l'estructura política central de tendència democràtica. El president Suárez va mobilitzar tota una estratègia per tal d'aconseguir que els governants locals es presentaren dins de les llistes de la UCD, malgrat això les eleccions van donar la victòria a l'oposició i va condemnar les estructures locals de la UCD a una posició feble i inestable estructuralment.

La participació en les eleccions municipals del País Valencià va ser del 69,2% d'un cens de 2.533.667 persones aptes per al vot, és a dir, 1.752.338 votants. L'esquerra va aconseguir una victòria amb vora el 50% dels vots envers el 36% de la dreta i al voltant del 10% que va anar a parar a partits independents. Si s'estructura el resultat en alcaldes pot semblar un poc estrany, doncs és la UCD qui més alcaldes obté (250) i també qui més regidors (2.257), el PSOE aconseguí 141 alcaldes i 1565 regidors, el PCPV 26 alcaldes i 507 regidors i la UCD 2 alcaldes i 86 regidors. Els independents també van treure uns resultats considerables amb 110 alcaldes i 891 regidors. El fet que el partit més votat no fou el que més regidors i alcaldes va tindre es senzill d'explicar, simplement l'esquerra guanyà gran força en territoris més amples

i en ciutats mentre que la UCD va guanyar gran quantitat dels seus vots a pobles de població escassa.

Quadre IV: Resultats electorals de les eleccions municipals del 3 d'abril de 1979 al País Valencià.

Partits	Vots	%	Regidors
PSOE	611.789	35,5	1565
UCD	590.121	34,2	2257
PCE	249.412	14,5	507
IND	158.357	9,2	891
CD	36.043	2,1	86
URV	18.015	1,0	2
MCPV	14.803	0,9	20
PNPV	8.739	0,5	9
ORT	6.598	0,4	9
ALTRES PARTITS	30.303	1,6	33

Font: Font: Serie de resultados electorales de la Comunidad Valenciana 1977-2008, 2008:112

Les conseqüències d'aquestes eleccions van ser ben palpables en la quotidianitat de molts valencians arrel del canvi que van produir en diverses corporacions locals. Alacant fou la primera capital valenciana en formar el seu ajuntament sota la presidència del socialista José Luís Lassaletta, un ajuntament on des d'aquest moment onejarien les banderes del Consell del País Valencià, a més l'alcalde canvià el nom de la plaça de l'ajuntament, fins aquest moment nomenada 18 de Juliol, per *plaça de la Constitució*. D'ençà aquests canvis la qüestió simbòlica va adquirir un valor afegit i una rellevància extraordinària en la vida política local.

2.2. El consell preautonòmic i la *Batalla de València*

La lluita per l'autonomia valenciana fou un camí difícil i complexa que al País Valencià va ser prou matiner a causa dels resultats electorals de 1977 i de la profunda valencianització de l'oposició franquista. El País Valencià havia recorregut la senda autonòmica a la vegada que les denominades nacionalitats històriques, aquelles que gaudien d'una autonomia en temps anteriors al franquisme, és a dir, País Basc i Catalunya, territori en els quals formaren assemblees de parlamentaris els diputats elegits en les eleccions de 1977 per tal de reivindicar la restauració de les autonomies que ja tenien abans del franquisme. En el cas català Suárez optà pel retorn de Josep Tarradellas com a President de la Generalitat per tal de calmar el tint esquerrà dels parlamentaris i desactivar el seu protagonisme. El cas basc fou diferent, no tenia eixe marcat caracter esquerrà del cas català i per tant es va optar per la creació d'un òrgan per recuperar l'autonomia prefranquista, el Consell General Basc. Aquestes institucions autogovernatives van provocar l'enveja d'altres autonomies que van desenvolupar unes institucions preautonòmiques durant l'any 1978: El País Valencià, Galícia, Aragó, Andalusia, Canàries ...

La Constitució marcava dues vies d'accés a l'autonomia mitjançant el huité títol: la via de l'article 151 i la via de l'article 143. La primera via era el mètode més ràpid per tal d'accedir a unes institucions d'autogovern i a una autonomia real, formalitzant institucions de rang superior i amb àmplies competències. La segona suposava una via més lenta per aconseguir l'autonomia i no permetia la configuració d'institucions autonòmiques de rangs superiors. Suárez i el govern consideraven que les úniques autonomies possibles per la via del 151 serien les de Catalunya i el País Basc, augmentant l'abast a Galícia si fóra necessari, la resta d'autonomies haurien de cenyir-se a la via lenta de l'article 143. No obstant els parlamentaris valencians sorgits de les eleccions de juny de 1977 i reunits en el Plenari, decidiren optar perquè el País Valencià aconseguira l'autonomia per la ruta de l'article 151, en contra de la voluntat del govern i de Suárez.

La proposta de règim preautonòmic va ser aprovada el 30 de desembre de 1977 per l'assemblea de Parlamentaris valencians reunits a Oriola i ratificada el 27 de febrer de l'any

següent a Sagunt. El Consell de Ministres va donar llum verda al procés preautonòmic valencià, canari i aragonés l'1 de març del 1978 i el Reial decret-llei 10/1978 va establir aquest règim preautonòmic al País Valencià el 17 d'aquest mateix mes. Entre els socialistes, que constituïen la majoria del Plenari de Parlamentaris (21 dels 41 membres), es temia l'imposició d'un President per part del govern com va passar en el cas català, no obstant el Reial decret-llei no va imposar cap President, encara que sí amagava un as a la màniga, es tractava de la gran importància que otorgava a les Diputacions. Aquest Reial Decret estipulava la necessitat de sumar al Consell preautonòmic un representant per cadascuna de les Diputacions provincials valencianes, almenys de moment, doncs després de les primeres eleccions democràtiques cada Diputació va designar tres representants i alhora els representants del Plenari es veien reduïts de dotze a nou.

La reunió del Plenari de Parlamentaris que es va formalitzar al Monestir de Santa Maria del Puig el 10 d'abril de 1978 va ser l'encarregada de triar el President del Consell, el socialista Josep Lluís Albiñana, a més a més, es van triar els consellers que havien de ser al Consell per representar el Plenari, d'aquesta manera el 16 d'abril de 1978 es va presentar al saló de Corts del Palau de la Generalitat de València el Consell completat amb els representants designats per les Diputacions i comptant amb la presència del ministre per a les regions, Manuel Clavero. Als voltants de l'estança on es reuniren els parlamentaris per triar el President del consell, una cinquantena de manifestants va increpar-los amb banderes amb franja blava i crits de *catalanistes*, no era un fet aïllat, ja va succeir a la reunió dels mateixos parlamentaris el 13 de març del mateix any. Aquestes xicotetes manifestacions esdevindrien després en un gran fenomen de masses, el blaverisme, que ja deixava veure les seues primeres accions i que anirà creixent de manera continua des d'aquest moment amb l'ajuda i el suport de la UCD.

El Consell va néixer amb unes competències molt reduïdes i amb un pressupost ridícul, no obstant això l'òrgan gaudia d'un extraordinari protagonisme polític, doncs era concebut com un instrument real que treballaria pel desitjat autogovern. El Consell va formar ràpidament dos comissions de transferències, respecte als poders central i respecte a les Diputacions provincials, encara que havia ben poc que transferir es volia demostrar una voluntat d'actuació política. Envers la determinació del President Albiñana es trobava, d'una banda, la

postura del govern central que no es trobava en disposició de facilitar el procés autonòmic i d'altra banda la reticència de les Diputacions, encara franquistes, a la col·laboració en el projecte valencià, tot envoltat del greu conflicte identitari que coneixem com *la Batalla de València*. En aquest context i d'aquesta manera s'iniciava el període preautonòmic valencià que culminaria amb l'aprovació de l'Estatut d'autonomia al juliol de 1982, un període amb dos etapes ben marcades. En primer lloc, una etapa inicial caracteritzada per la successiva substitució del protagonisme del Plenari per la del Consell del País Valencià que acabà amb l'eixida del socialistes de la institució i la dimissió d'Albiñana envers l'ucedista Enrique Monsonís, que va prendre el càrrec de manera temporal. La segona etapa va estar marcada per les conseqüències de l'intent fallit de colp d'estat del 23 de febrer de 1981 i pels pactes realitzats pels dos partits més importants del Congrés dels Diputats, la UCD i el PSOE, uns pactes que van desatansar l'elaboració de l'Estatut d'autonomia valenciana que es trobava estancat.

Des de l'inici del període preautonòmic, Albiñana va ser conscient de la situació en la que estava el procés valencià i de la gran voluntat política que caldria per tal d'igualar les reivindicacions valencianes a les nacionalitats històriques, per això va promoure a l'octubre de 1978 un compromís autonòmic signat per les principals forces polítiques del territori valencià: el PSOE, la UCD, el PCPV, AP, ORT, URV, el Partit Carlí, UDPV i més tard el PSUPV. Totes les forces de la política valenciana estaven d'acord amb el document que plantejava la necessitat d'assolir l'autonomia més àmplia possible per al poble valencià i amb el mètode més ràpid permès per la Constitució, és a dir, per la via de l'article 151. No obstant, aquesta unitat forçosa no va passar del compromís autonòmic, no existí una convocatòria conjunta per al Nou d'Octubre i les Diputacions d'Alacant, València i Castelló es negaren a transferir competències al Consell, fet que amagava el profund respecte per la conservació de l'unitat d'Espanya que encara mantenien les diputacions franquistes lligades a un profund caràcter centralista. El compromís autonòmic començava a enfonsar-se i la UCD aprofità les darreres reunions del Plenari per atacar i desgastar la imatge d'Albiñana, augmentant, encara més, l'esclatxa que existia entre les dos formacions.

Arrel d'aquesta pugna la UCD va transformar el seu discurs utilitzant al blaverisme com a titella dels seus interessos més profunds, restar-li força a l'esquerra i a la reivindicació autonomista. Així el blaverisme es transformà en un arma política per tal de mitigar els projectes esquerrans, mitjançant el discurs anticatalanista la UCD va anar utilitzant la GAV i altres forces blaveres per tal de guanyar la partida política contra l'esquerra. Començà *la Batalla de València* per la identitat dels valencians, una pugna que va girar al voltant dels símbols però també al voltant de les institucions, era necessari minar la confiança que el poble dipositava en el Consell per tal de reduir la seua força i que les negociacions per l'autonomia foren encapçalades per la UCD entre bastidors. Els símbols es van transformar en un arma política que augmentaven més i més la crispació i l'enfrontament social.

El blaverisme es composà principalment de la xicoteta burgesia tradicional dels barris més centrals de València capital i de sector ideològicament lligats al conservadorisme, per tant el seu principal enemic, i principal objectiu dels seus atacs, foren els dirigents de l'esquerra valenciana, sobretot si estaven al front d'entitats públiques. La finalitat d'aquest muntatge orquestrat per la UCD no era una altra que desgastar l'esquerra, paraitzar el procés autonòmic i donar temps a la pròpia UCD per prendre la iniciativa política que els vots no l'havien facilitat (Sanz, 2018: 201).

Al gener de 1979 el Consell va aprovar seguir la senda del 151, inclosos els ucedistes, en una reunió a Morella, aquesta via era complexa de formalitzar, doncs implicava que almenys tres quartes parts dels ajuntaments de cada província havien d'estar d'acord amb aquest camí. Albiñana no ho va dubtar i va recórrer el País Valencià en busca de recolzament per part dels ajuntaments: «Jo me visitava uno, dos i tres pobles diàriament sense cap conseller, sense cap parlamentari, sense cap Secretari General de partit [...] esperaven que m'estrellara»² no obstant el moment era molt complicat, encara no s'havia produït la democratització dels ajuntaments que encara seguien sota el comandament del personal públic del franquisme, per tant calia esperar a les eleccions municipals de 1979 per tal de treure l'iniciativa endavant. Els resultats van somriure al centre dreta amb igualtat d'escons entre el PSOE i la UCD que

² Declaracions extretes de: Soler, Ll. (2004): *Del Roig al Blau. La Transició valenciana* [Vídeo]. Minut 1:06:07

no dubtà en seguir explotant la vessant més anticatalanista del seu discurs per tal de seguir minvant les forces del PSPV-PSOE.

El control de les diputacions es va convertir en un punt clau per assegurar el control del Consell. Era el Plenari de Parlamentaris l'òrgan encarregat de la tria dels integrants del Consell, no obstant això, també van jugar un paper decisiu les diputacions provincials que tenien el poder de triar tres consellers cadascuna. Això significà que les diputacions de Castelló i Alacant, sota el control ucedista, podien emprar aquesta quota pròpia de les diputacions per tal de controlar la composició del nou Consell, va ser dit i fet. El nou Consell es composava per deu consellers ucedistes dels quals sis procedien de les diputacions, sis consellers socialistes i dos consellers del PCPV. La composició del Consell havia girat 180 graus cap a la dreta, el primer Consell comptava amb set consellers socialistes, quatre de centredreta i tres provinents de les diputacions, sense dret a vot. El nou Consell donava un pes majoritari al centre dreta gràcies a les diputacions. En paraules de Jesús Sanz (2018:163) : « Era la fórmula para que un país de izquierdas tuviese un Consell de derechas ». L'únic que va poder fer el PSOE va ser triar un president, doncs en aquest cas només votaven els consellers parlamentaris, dels quals la UCD contava amb quatre, el PSOE, també amb quatre i el PCPV amb un.

La lluita pels símbols va ser una constants durant *la batalla de València*, l'adopció de la bandera quadribarrada amb l'escut del Consell va ser un pas ben arriscat per part de l'esquerra que va desembocar en atemptats contra les cases d'Albiñana i de Martínez Castellano que van rebre una bomba. La violència contra l'esquerra gaudia d'una impunitat escandalosa, el Govern Cívil no esclarirà mai aquest fet que es sumarà a una llarga llista d'atacs contra l'esquerra (Sanz, 2018:166-168).

Cada volta més l'opinió pública envers del Consell preautonòmic es va estructurar al voltant del descrèdit de la institució i es considerava més una font de problemes que una solució viable. La situació era ben singular, d'una banda, Albiñana intentava sumar esforços viatjant per tots els ajuntaments i promulgant la via del 151. D'altra els consellers ucedistes malvarateven qualsevol esforç del president, fins i tot el nou secretari provincial de la UCD

per València, José Luis Manglano, questionava publicament els esforços del president. Malgrat tot això el 26 de Juliol de 1979 es va nomenar una comissió encarregada de la redacció de l'Estatut composada pels ucedistes Broseta, Berenguer, Casanñ i Calpena; pels socialistes García Miralles, Antonio Sotillo, Alfons Cucó i Josep Bavià; i pel comunista Emèrit Bono. A més a més a finals d'agost d'aquest mateix any el 88% dels ajuntaments del País Valencià havien sol·licitat l'autonomia. L'oposició més important es trobava al feu ucedista valencià, Castelló, plaça fort de Monsonís. El 29 d'octubre de 1979 Albiñana va presentar al Ministeri d'Administració Territorial i al Congrés dels Diputats la documentació necessària per avançar amb el projecte del 151, reflectia que un 95% dels municipis valencians, l'equivalent al 98% de la població, estava d'acord amb la petició autonòmica (Martínez, 2006:90).

Semblava que l'estratègia autonomista d'Albiñana anava pel bon camí, la realitat va ser una altra ben diferent. Al desembre els ucedistes plantejaren un moció de censura i el PSOE, en contra de la voluntat d'Albiñana, abandonà el Congrés i al propi president. Una decisió que evidenciava la nova tendència del PSOE que capgirava cap a les posicions de Joan Lerma i Antoni García Miralles, secretari general i president regional del partit respectivament. Albiñana no va poder fer altra cosa que acatar les ordres del partit i dimitir de la Presidència del Consell. Seguint l'article 8 del Reial decret-llei de règim preautonòmic el substitut d'Albiñana fou l'ucedista Enrique Monsonís, l'article establia que havia de ser un conseller qui suplira el president en cas d'absència i Monsonís fou conseller d'Economia i Hisenda, Interior i Treball en aquests anys.

La UCD va dinamitar el procés autonòmic valencià arran de l'acord de la seua executiva estatal del 15 de gener de 1980 per la qual calia tramitar tots els projectes autonòmics per la via de l'article 143. L'acord es va fer palpable amb l'aprovació de la llei orgànica reguladora de referèndum, pactada entre el PSOE i el govern central que establia la necessitat d'un pronunciament explícit per part de tots els municipis de la via legal per la qual volien avançar el projecte autonòmic. Albiñana quan va anar a vendre el projecte d'autonomia als diferents municipis no es va aturar a demanar el reclam explícit de la via legal desitjada, ja que tots entenien que el compromís autonòmic portava implícit la via del 151. La UCD va aprofitar la

jugada i va ordenar als municipis en el quals governava que referen els pronunciaments autonòmics però aquesta vegada marcant explícitament la senda del 143. Així va ser, 11 municipis alacantins, 84 valencians i 101 castellonencs van refer els seus pronunciaments, sentenciant la via del 151 a un segon plànol.

L'objectiu ucedista era evitar el referèndum autonòmic al País Valencià, doncs consideraven que seria l'esquerra la que eixiria enfortida d'aquest procés. Monsonís dibuixava la senda del 143 i Broseta va ser nomenat secretari d'Estat per a les autonomies, l'únic organ rellevant que els socialistes controlaven va ser la Diputació de València, organisme que al març de 1980 va elaborar un informe jurídic segons el qual el Govern central estava obligat a convocar el referèndum abans del juny següent. Els socialistes es veien en una nova tesitura, el sector de Joan Lerma va ser partidari d'obrir negociacions amb la UCD per desentrancar la problemàtica autonòmica, a la taula dos propostes: el desbloqueig autonòmic i el possible retorn dels socialistes al Consell.

El procés autonòmic va ser complicat tant políticament com jurídicament tampoc no podem deixar de banda la forta conflictivitat social que l'acompanyà, un blaverisme exacerbant amb un discurs populista i anticatalanista i unes accions que no dubtaven en traspassar la línia del diàleg i les mobilitzacions pacífiques. Un moviment recolzat per la UCD i sostingut per l'Acadèmia de Cultura Valenciana, Lo Rat Penat i pels mitjans de comunicació com la revista *Murta* o el diari *Las Provincias*. Amb aquest rerefons, la polèmica del bilingüisme va esquarterar més la societat valenciana, sobretot des de que Monsonís, president en funcions del Consell, va optar per anar contra la Comissió de Bilingüisme identificant el Consell amb la divisió de la llengua i les normes ortogràfiques de l'Acadèmia de Cultura Valenciana. Els actes suposadament valencianistes i la mobilització social anaven en augment, el 1978 Eduardo Chulià va convocar a la plaça de bous de València un acte d'afirmació valencianista i contra la catalanització del País Valencià al qual van assistir unes 20.000 persones baix els crits de "abajo el Consell rojo" i sota la bandera amb franja blava (Martínez, 2006:94). La crispació va ser palpable amb el pas d'Albiñana pels ajuntaments en busca del recolzament del seu projecte autonòmic, el del 151. L'estiu de 1979, Albiñana era rebut en alguns

ajuntaments per grups que no dubtaven en insultar, menysprear, increpar o , fins i tot, agredir al socialista (Soler, 2004).

El actes del 9 d'Octubre d'aquell any van ser una expressió plena de la crispació social que recorria els carrers de València. Aquests actes van ser força multitudinaris, aglutinant a uns 600.000 assistents de totes les bandes del conflictes, tres manifestacions van encapçalar la mobilització social: una el dissabte, convocada per la Coordinadora d'Entitats Cultural del Regne de València, que s'agrupava baix el secesionisme lingüístic, la franja blava i la denominació de "Regne"; una altra el diumenge, mobilitzadora de tota la militància esquerrana i de les centrals sindicals, que demanà l'aprovació d'un Estatut urgent; la tercera, convocada a la plaça de Bous en forma d'aplec, va reunir les forces extraparlamentaries com el MCPV, el PSAN i entitats nacionalistes independentistes. La UCD no va assistir a cap de les tres convocatòries jugant la carta del centrisme i de la inacció per la pau social, Broseta no es va pronunciar respecte a les agressions patides per l'Alcalde de València i el President de la Diputació de València, Ricard Pérez Casado i Manuel Girona, mentres acompanyaven la senyera durant la processó cívica, agressions que les forces d'ordre públic havien presenciats impasibles.

Els propi Ricard Pérez Casado relata els altercats de la següent manera: «Vaig ser elegit Alcalde el 5 d'octubre, el 9 d'octubre em trencaren les ulleres i intentaren trencar-me més coses, per fortuna vaig poder sobreviure».³ El president de la Diputació, Manuel Girona també relata la cremà continuada de la senyera de l'ajuntament: «Tots els cap de setmana, cremaven la bandera [...] dissabte, diumenge la cremaven, dilluns posavem una nova, dissabte, diumenge la tornaven a cremar un altra vegada»⁴ i també explica les fogueres de llibres que es succedien a la porta de la Diputació: «Junt a la bandera cremaven llibres, feien falles de llibres a la porta de la Diputació».⁵ Javier Aguirre de la Hoz, membre de la UCD valenciana entre 1977 i 1983 descriu així l'agressivitat de determinats grups envers la

³ Declaracions extretes de: Soler, Ll. (2004): *Del Roig al Blau. La Transició valenciana* [Vídeo]. Minut 1:07:58.

⁴ Declaracions extretes de: Soler, Ll. (2004): *Del Roig al Blau. La Transició valenciana* [Vídeo]. Minut 1:07:41.

⁵ Declaracions extretes de: Soler, Ll. (2004): *Del Roig al Blau. La Transició valenciana* [Vídeo]. Minut 1:07:51.

seguretat pública:« Había algunos grupos que eran verdaderamente fascistas, que hubo momentos en que en manifestaciones no hubo un muerto de milagro ». ⁶

València va ser l'epicentre del enfrontament, els actes en Castelló i Alacant no van gaudir de la tensió del Cap i Casal. Per exemple, el 25 d'abril de 1980 es produí a Alacant una marxa per l'autogovern a la qual van assistir unes 30.000 persones. En aquesta marxa participarem tota mena de càrrecs polítics de tot el País Valencià, així com intel·lectuals nacionalistes com Fuster o Sanchis Guarner. La convocatòria finalitzà amb *La muixeranga* i abans havia tingut lloc una sèrie d'actes organitzats per ACPV amb les actuacions dels principals representants de la Nova Cançó, Raimon, Llach, Al Tall..., i amb la lectura d'un manifest per l'autogovern i la normalització lingüística. En aquesta ocasió no es produïren cap tipus d'aldarulls, mentre a València l'escalada de violència només feia que augmentar, culminant amb l'agressió del President de la Diputació, Manuel Girona, a les portes del Palau de la Generalitat. La violència no cesà en aquest moment, les bombes enviades a Sanchis Guarner i Joan Fuster i la posterior negació de l'atemptat per part de la GAV, afirmant que Guarner s'havia autoenviat la bomba ell mateix, no van calmar el difícil panorama valencià. Finalment Sanchis Guarner, als setanta anys i jubilat com a catedràtic i degà de la Facultat de Filologia va morir d'un infart.

Així es va donar ales a un fantasma que estava esperant, a l'aguait del creixement de la dreta, del creixement del blaverisme, un fantasma nostàlgic del franquisme, un fantasma que sabia que l'única manera de parar el projecte democratitzador era la intervenció militar per salvaguardar l'unitat de la gran nació espanyola, un fantasma anomenat Jaime Milans del Bosch. Un dels caps visibles de l'intent bifocal de cop d'Estat produït el 23 de febrer de 1981, el focus principal es trobava al Congrés dels Diputats amb Tejero, el dia que Calvo Sotelo prenia possessió del seu càrrec com a President del Govern. L'altre focus es va gestar a la III Regió Militar, centre de la qual era València. Finalment el 23-F es quedà en un intent i la democràcia espanyola, i valenciana, continuà enfortint-se, ara més conscient que mai de la seua feblesa.

⁶ Declaracions extretes de: Soler, Ll. (2004): *Del Roig al Blau. La Transició valenciana* [Vídeo]. Minut 1:09:20.

Capítol 3: El consens i l'aprovació de l'Estatut de 1982

En aquest capítol ens centrarem en la creació i aprovació del desitjat Estatut, començarem tractant el panorama dels principals partits del País Valencià, des de la fractura entre els comunistes fins a la dissolució de la UCD i seguirem analitzant la problemàtica i el consens que presentà la redacció de l'Estatut d'Autonomia del País Valencià. Analitzarem també les eleccions generals de 1982 i la seua repercussió en els partits més representatius de la política valenciana d'aquest període per poder comprendre el clima polític imperant en aquests anys i la seua influència en la societat valenciana.

3.1 La fractura comunista i el adeu de la UCD

Les situacions entre els principals partits de la política valenciana eren ben diferenciades, mentres que el PSOE agafava impuls i acabava d'estructurar-se al voltant de les tesis de Lerma i Miralles, tant la UCD com el PCPV entrarien en una greu crisi de la qual no eixirien els dos amb vida. La UCD va ser la pitjor parada amb la seua desintegració, però el PCPV va haver d'alterar la seua fisonomia per poder seguir existint. Aquesta crisi va donar ales al PSOE que va despegar en les eleccions generals de 1983 i no va aterrar fins al 1995, consolidant una hegemonia a tot el País Valencià.

Anem per parts, primerament centrarem la nostra atenció en la UCD, un grup que havia passat de coalició a partit en 1977, com ja havien comentat amb anterioritat, no obstant, els grups que componien el partit mai s'havien acabat de fondre i les divisions internes eren una constant a les files ucedistes, divisions que fins ara controlava l'aglutinant del partit, Adolfo Suárez, qui després de 1979 es va veure sobrepasat per les grans diferències internes del partit i no podrà contindre l'esquerdament de la UCD. Dos fronts ideològics eren els principals contrincants dintre del ucedistes, d'una banda el socialdemòcrates que es posicionaven en un postura centrista amb certs tints progressistes. D'altra banda, els democristians molt més pròxims als plantejaments conservadors del partit de Fraga, van ser els líders d'aquest sector, Miguel Herrero i Óscar Alzaga qui, al juliol, van formar una plataforma que dictava un

acostament significatiu a les polítiques més conservadores. Els socialdemòcrates per la seua banda es veien molt més pròxims als plantejaments del PSOE.

La sorpresa va ser la dimissió de Suárez al 1981, una dimissió que fou doble: de la presidència del govern i de la del partit, un model que havia seguit fins ara la UCD, personificant-se en Suárez. Ara el partit quedava sota la presidència de Agustín Rodríguez Sahagún, mentre que el president del govern recaigué en les mans de Leopoldo Calvo Sotelo, una divisió que deixava dos caps separats per primera vegada en la història del partit. No obstant la divisió no s'estengué massa en el temps, al novembre de 1981, després de les eleccions gallegues, la presidència del partit i del govern es tornaren a reunificar en la persona de Calvo Sotelo, qui no va ser capaç de parar la desbandada del seu partit. A principis de 1982 els socialdemòcrates fugiren cap al grup mixt i Herrero de Miñón es marxava a les files d'Alianza Popular. Finalment la desintegració es consolidà amb la creació de dos nous partits, el Partit Demòcrata Popular d'Óscar Alzaga i el Centro Democrático i Social d'Adolfo Suárez.

L'altra crisi la va patir la tercera força política fins al moment al País Valencià, el PCPV. Un partit que havia reafirmat la seua valencianitat des de 1977 afegint les sigles PV darrere de les seues PC i canviant el nom del seu òrgan d'expressió, *Verdad*, que va passar a dir-se *Cal Dir* sota la direcció de Joan Oleza i posteriorment d'Ernest García, dos intel·lectuals estretament vinculats a les tesis fusterianes de la Universitat de València. Ernest García passaria a ser Secretari general de la formació al primer congrés del PCPV promovent un programa de reestructuració del partit al País Valencià, canviant l'estructuració provincial per una de caràcter comarcal, cercant també una major autonomia del PCPV respecte del PCE, encara que sense trencar plenament la vinculació. Aquestes noves propostes no van ser ben rebudes pel sector més lligat al PCE representat per Antonio Palomares i respaldat per Santiago Carrillo. Palomares controlava el comitè provincial i mai no acceptà el canvi d'estructura del partit que proposava Ernest García. Els intel·lectuals de base nacionalista com Isidor Balaguer començaren a marxar de la formació i el propi Ernest García dimití, aquest cercle de *fugitius del partit* es va agrupar al voltant de Balaguer i la seua revista cultural i política: *Trellat*. Balaguer va mantindre el cercle actiu i a contactar amb postures

valencianistes per tal de fundar en 1982 l'Agrupament d'Esquerra del País Valencià, secretari general del qual fou Pere Mayor, un activista nacionalista d'Ontinyent. La nova formació es presentà a les eleccions de 1982 en coalició amb el PNPV sota el lideratge de Francesc Paula de Burguera i amb un nou nom : Unitat del Poble Valencià (UPV).

El guanyador d'aquestes dos crisis va ser el PSOE-PSPV que va veure reforçada les seua postura ascendent envers l'esclat de l'esquerdament dels seus dos rivals per l'hegemonia política al País Valencià. D'una banda la UCD arribava molt malferida a les eleccions que acabarien de rematar la formació centredretana accelerant la seua desintegració. D'altra banda, el seu rival per l'esquerra estava trencat en dos i abandonant la seua valencianització per seguir la senda marcada per l'aparell del PCE. El panorama polític s'obria front el PSOE com ho va fer el mar mort davant Moises, era el moment de consolidar l'hegemonia socialista al País Valencià i de no deixar-la anar, almenys durant més d'una dècada.

3.2 Les eleccions generals de 1982

Les eleccions van ser convocades per al 28 d'octubre pel President del govern, Calvo Sotelo, després de dissoldre les Corts el 28 d'agost de 1982. Les noves eleccions venien amb un projecte d'autonomia ja definit i aprovat i uns partits polítics que havien de redibuixar la seua estratègia i els seus punts centrals de campanya per buscar una posició pròpia dins del mapa polític estatal i valencià, nosaltres ens centrarem en aquest últim.

Les dues darreres eleccions, 1979 i 1977, venien marcades pel projecte preautonòmic i l'assoliment de l'Estatut com a punts centrals en el discurs polític de les principals formacions, ara l'horitzó s'obria i calia un nou rumb; la feblesa de la UCD no era l'únic punt a tindre en compte de cara a les noves eleccions, l'aparició de noves formacions donava un nou vent al panorama polític valencià. Nous protagonistes polítics ocupaven l'espai electoral en busca de votants, és el cas de la UPV, una agrupació de totes les forces nacionalistes, que no havien aconseguit els seus objectius electorals, reforçats amb els membres del PCPV que

s'havien separat de la formació arran la crisi interna comentada anteriorment.⁷ Aquesta nova formació presentava un programa per aprofundir en l'autogovern mitjançant tesis fusterianes.

D'altra banda, l'estiu de 1982 va sorgir un protagonista antagònic a aquesta formació, UV, que es va presentar en coalició amb AP i el PDP. Unió Valenciana es mostrava com un partit intensament regionalista, en defensa de la denominació Regne de València, de la senyera amb franja blava i del secessionisme lingüístic, és a dir, un partit anticatalanista de cap a peus. Només calia mirar cap a la seua secretaria general per saber de quin peu coixejava la nova formació, va ser Miguel Ramón Izquierdo, darrer alcalde franquista de València, qui capitanejà el vaixell de la UV. La nova formació de Miguel Ramón Izquierdo va aprofitar el buit que deixava la UCD apropiant-se el seu discurs populista que contava amb un grup important de seguidors entre la petita burgesia urbana i entre els xicotets i mitjans propietaris rurals.

No obstant, la posició privilegiada era la del PSOE-PSPV, d'una banda havia aconseguit instaurar una sola postura en el partit i havia oblidat les lluites internes pel control de la formació. D'altra, el seu candidat, Joan Lerma, gaudia d'una posició més que notoria dins de la política valenciana, era la persona cridada per substituir Mosonís a la presidència del Consell. El seu discurs anava recte per la senda que estava marcant el PSOE, un partit de centre-esquerra, defensor dels interessos generals, amb gran iniciativa per superar la crisi i per introduir Espanya en el territori europeu i, evidentment un protector a ultrança de la democràcia. A més a més, Lerma impulsà un programa de modernització i progressisme que pretenia treure a la societat valenciana de la *Batalla de València*.

Els resultats van donar una victòria aplastant al PSOE-PSPV i van acabar d'enfonsar a la UCD que no va poder refer-se'n. La sorpresa electoral van ser els bons resultats de la coalició dretana (AP-PDP-UV) que es posicionà com a segona força política al País Valencià, rebent el vot majoritari de la UCD va treure quasi un 30% del sufragi al País Valencià. La coalició s'estructurava al voltant de l'AP, però no es poden negar les importants aportacions de les altres dos formacions; el PDP constituí un vincle amb el centrisme, doncs molts del seus

⁷ Veure apartat 3.1 del present treball

integrants provenien de la UCD; per la seua banda, la UV, aportà una connexió amb el regionalisme i el populisme anticatalanista que tant havia arrelat a València en els anys anteriors.

Quadre V: Resultats electorals de les eleccions generals del d'Octubre de 1982 al País Valencià.

Partits	Vots	%	Escons
PSOE	1.118.354	53,3	19
AP-PDP-UV	613.147	29,2	10
UCD	133.255	6,4	-
PCE	97.837	4,7	-
CDS	51.891	2,5	-
FN	18.579	0,9	-
UPV	18.616	0,9	-
PST	11.967	0,6	-
ALTRES PARTITS	33.322	1,4	-

Font: Serie de resultados electorales de la Comunidad Valenciana 1977-2008, 2008:70

El panorama polític valencià va canviar molt i a l'Estat espanyol es produïa un viratge cap a l'esquerra de Felipe González, no obstant això els socialistes buscaran nous reptes i un nou projecte en l'horitzó: les primeres eleccions a Corts Valencianes de 1983.

3.3 L'elaboració i aprovació de l'Estatut de 1982

L'elaboració i aprovació de l'Estatut valencià va ser una tasca difícil i escabrosa per la seua complexitat natural, com a procés que augmentava l'autonomia d'un territori determinat

respecte al centralisme estatal, i alhora per la dificultat que suposava un acord entre les principals forces polítiques del País Valencià. No es pot obviar tampoc el debat, social i polític, que va provocar la seua elaboració, un debat que condicionà fortament la política valenciana que es trobava en una fase de consolidació socialista.

El partit de Lerma optà per marginar definitivament les tesis nacionalistes al Congrés de Benicàssim de gener de 1982 aquestes tesis exposaven l'opressió històrica patida al País Valencià per part dels governs espanyols en un intent de supressió de la identitat valenciana. La nova estratègia de Lerma passava per desplaçar els dirigents nacionalistes de l'executiva per tal d'afavorir un pacte amb la UCD per l'Estatut, el secretari general del PSPV no dubtarà a seguir el camí traçat per Felipe González i Calvo Sotelo per resoldre la problemàtica valenciana. D'aquesta manera, serà Madrid qui trie, de nou, la postura del PSOE respecte a l'Estatut valencià, altra volta serà el govern espanyol qui decidisca pels socialistes valencians.

El procés d'elaboració del text autonòmic va començar abans, al començament de l'abril de 1981 el Ple del Consell va presionar els parlamentaris per tal de desbloquejar la complexa situació en la què es trobava l'autonomia valenciana, el dia 10 d'aquell mateix mes es va convocar una reunió de parlamentaris de la que eixiria la comissió redactora de l'Estatut, composta per membres de tots els partits amb representació parlamentària; Luís Belenguer i José Ramón Pin Arboledas per la UCD; Antonio Palomares pel PCPV i Joan Lerma i Felipe Guardiola pel PSPV. Aquesta comissió va tancar temes peliaguts i escabrossos com l'acceptació, per part de la UCD, de la denominació *País Valencià* i la transigència per part del PSPV i el PCPV de la franja blava en la senyera. Malgrat els esforços per la búsqueda del consens i l'entrega, l'1 de maig, del text al president del Ple del Plenari de Parlamentaris, García Miralles, la UCD va emetre un comunicat per afirmar que els representants ucedistes *han signat un acord a títol personal* i que, per tant, no representava les decisions del partit centrista, així ho va reafirmar, dies després, Abril Martorell, qui mitjançant unes declaracions va negar l'acord i va reforçar els postulats blavers que havien estat mantenint durant el període preautonòmic, és a dir: Franja blava, secessionisme lingüístic, Regne de València i la negació de qualsevol vincle polític amb Catalunya. Fou en aquest moment quan es produí la dimissió d'Emilio Attard de la presidència provincial del partit, després del rebuig de la seua

proposta d'emprar la denominació *Comunitat Autònoma Valenciana*, una proposta que contava amb el suport de gran part dels parlamentaris centristes.

El 19 de juny es va reunir a Peníscola el Plenari de Parlamentaris, format pels senadors i diputats juntament amb els representants de totes tres diputacions provincials valencianes, aquesta reunió va servir per ratificar l'acord establert a Benicàssim i per donar el seu suport a l'Estatut redactat per aquesta comissió. Encara que la UCD mantindrà les esmenes que incorporà al text. D'altra banda es produirà, per part dels dirigents valencians de la UCD, el PSPV i el PCPV, la reconstrucció del Consell amb la participació dels socialistes i amb una nova estructura formada per 12 membres: 6 de la UCD, 5 del PSPV i 1 del PCPV. La presidència recaigué a les mans de Monsonís en establir-se que la presidència la gestionaria la força política que tinguera més representants, en aquest cas, la UCD. També es crea el càrrec de vicepresident, exercit pel socialista Felipe Guardiola. El Consell acabà sent un òrgan pràcticament sense competències i sense pressupost enturbit per les discussions i tensions internes que giraven al voltant dels símbols i de la *Batalla de València*.

El 13 d'octubre de 1981 va ser publicat el projecte d'Estatut per al País Valencià en el Butlletí del Congrés dels Diputats i la Comissió Constitucional, sota la presidència d'Attard, va començar el camí de la seua tramitació parlamentària. La votació es va produir el dia 9 de març de 1982, respecte a l'article primer que definia el País Valencià com a *Regne*, va ser rebutjat. Van estar presents 321 diputats, dels quals 151 van votar a favor i 161 en contra, 9 es van abstenir. Amb aquest resultat, el projecte tornava a la Comissió, la votació havia estat un fracàs, el projecte no havia aconseguit la majoria qualificada necessària. Amb aquest clima de decepció, UCD i PSOE acordaren diverses reunions a Madrid per tractar de tancar un acord i solucionar l'aprovació de l'Estatut. El 21 d'abril les reunions donen el seu fruit, un acord que determinà la denominació com a *Comunitat Valenciana*, la senyera amb franja blava com a símbol del territori i el *valencià* com a nom per a la llengua, això sí, en cap cas solucionaren el debat filològic imperant (Viciano, 2005).

El 28 d'abril s'aprova el text nou de l'Estatut al Ple del Congrés dels Diputats amb 250 vots a favor, 14 en contra i 15 abstencions. Alhora, es va tramitar, a principis de maig, la Llei

orgànica 12/1982, de 10 d'agost, coneguda com LOTRAVA (Llei orgànica de transferència a la Comunitat Valenciana), aquesta llei possibilitava la realització de les transferències de l'Estat a la Comunitat arran de la seua aprovació. D'aquesta manera es van poder superar els terminis que estableix l'article 143, aconseguint un nivell de competència semblant als estatuts aprovats per la via de l'article 151. El projecte va ser defensat per Broseta al Senat el 15 de juny, entrant finalment en vigor l'1 de juliol. La LOTRAVA ho va fer un mes després, el 10 d'agost va ser publicada al BOE.

El nou Estatut institueix la Generalitat Valenciana amb una nova eina política, les Corts, formades per 89 diputats. Aquestes Corts trien al president que designa el Consell que encapçala l'administració, aquesta es troba sota l'autoritat de la Generalitat, com també altres institucions que regulen el funcionament autonòmic: el Tribunal Superior de Justícia valencià i el Síndic de Greuges. L'Estatut també estableix que el president de la Generalitat no pot dissoldre les Corts i que les eleccions a Corts es convoquen cada quatre anys, coincidint amb les municipals l'últim diumenge de maig. Les competències compartides i exclusives venien detallades en el títol III de l'Estatut. Les competències exclusives són assumides en els àmbits del dret civil valencià, la llengua, el patrimoni i els arxius, els serveis forestals, les hemeroteques i biblioteques, l'ordenació del territori, artesania i investigació, espais naturals protegits, camins ramaders i pastures, turisme, ferrocarrils, transports terrestres, marítims, flucials i per cable, ports, heliports, aprofitaments hidràulics...

L'Estatut va deixar reaccions polítiques ben diferents, per als nacionalistes va ser un autèntic fracàs, en canvi, el PSOE i la UCD, van celebrar la finalització d'una etapa difícil i esgalabrosa. No obstant això, els dos partits protagonitzaran una pugna més per la tria del president de la Generalitat. Amb l'entrada en vigor de l'Estatut, el Consell es remodelà al juliol, ja que els tres representants de les diputacions havien de ser diputats electes. Monsonís, convoca l'Assemblea, seguint la norma estatutària, un òrgan encarregat de fer les funcions corresponents a les Corts valencianes, almenys fins que tinguen lloc les eleccions a Corts. L'assemblea va ser presidida pel socialista García Miralles, gràcies al suport del PSPV, el PCPV i el PAD, i estava composta pels 41 parlamentaris de les Corts generals, i la resta

van ser anomenats pels partits amb representació parlamentària, proporcionalment als representants aconseguits en les eleccions de 1979. (Paniagua, 2006: 118-119)

El 12 d'agost de 1982, Miralles convoca unes Corts provisionals, que triaren a Joan Lerma com a president amb 44 vots a favor. La UCD es negà a votar i els seus representants principals, Martorell i Monsonis van acusar al PSOE de trencar els pactes i el consens que havien aconseguit en la última etapa del procés autonòmic. Aquest conflicte es resoldrà amb l'aplastant victòria electoral dels socialistes que deixarà via lliure a la presidència de Lerma, signada per Calvo Sotelo, uns dies abans de deixar la presidència en mans de Felipe González. Lerma va pendre possessió del càrrec el 27 de novembre i l'acte de promesa oficial es produí el 13 de desembre de 1982.

Quadre VI: Resultats electorals de les eleccions a Corts Valencianes de 1983 al País Valencià.

Partits	Vots	%	Escons
PSOE	982.567	51,8	51
AP-PDP-UL-UV	609.519	32,1	32
PCE	142.570	7,5	6
UPV	58.712	3,1	-
CDS	36.015	1,9	-
PDL	29.788	1,6	-
OIV	12.585	0,7	-
PST	10.156	0,5	-
ENV-URV	7.623	0,4	-
PCOE	5.945	0,3	-
CLP	2,586	0,1	-

Font: Serie de resultados electorales de la Comunidad Valenciana 1977-2008, 2008:32

Conclusions

Al pròleg del llibre *De la il·lusió al desencís: la transició valenciana a través de Valencia Semanal* de Carles Senso (2017), Francesc Andreu Martínez Gallego, autor referenciat al llarg del treball i veu d'importància en la història contemporània valenciana, ens resumeix la dificultat i la intensitat de tres anys concrets, els ocorreguts entre 1977 i 1980, amb aquesta valoració: «Molt intensos, perquè comencen en un país que albira la democràcia i acaben en un altre que la trepitja» (Martínez, 2017:11). És una oració que defineix a la perfecció el sentiment d'una part de la societat valenciana quan pensen en la transició valenciana, eixe camí *de la il·lusió al desencís* que reflecteix el títol de l'obra de Senso és el que van recórrer part de les institucions i del poble valencià durant la seua transició democràtica que va produir-se baix la mitificada i deificada transició espanyola.

En els últims anys diversos autors s'han dedicat a revisar la *sagrada* transició política espanyola per tal de matisar-la i apropar-se a una visió més científica i objectiva del procés polític que fou realment, lluny dels discursos triomfalistes que han acaparat tot el relat històric i polític d'aquest fet. No obstant, fora de l'àmbit acadèmic el discurs sobre la transició rarament varia del defensat oficialment, ple de simplificacions i populismes, es transforma en un discurs perillós que estigmatitza a aquells que volen revisar aquest període i que impedeix apropar a la ciutadania altres visions diferents que puguen completar una anàlisi més detallada de la transició.

Tornant a la transició valenciana, gran exemple del convuls panorama polític de la transició espanyola, cal destacar el singular procés que es va produir en aquest territori, sobretot per l'impuls del valencianisme polític, que va obligar a canviar l'estratègia política de les principals formacions estatals per tal d'aconseguir una representació considerable a les urnes valencianes. A pesar d'eixe impuls, al País Valencià no es va viure un conflicte nacional, estrictament parlant. Les forces del valencianisme polític mancaven de l'espenta necessària per vèncer el discurs regionalista i nacionalista espanyol que ocupà gran part de l'espai polític i era promulgat a tort i dret per les formacions dretanes. Amb tot s'ha de reconèixer l'esforç de les formacions valencianistes per presentar una alternativa, encara que amb forces bastament minvades, i, sobretot, per donar una forta espenta a l'autogovern valencià que, sens cap dubte, haguera sigut molt més limitat i estroncavat del que finalment fou a partir de 1983. És un fet constatat que sense aquest impuls l'esquerra no haguera passat del *regionalismo bien entendido*, tot i que no fou el resultat que molt esperaven, el valencianisme va ser un moviment molest per a les formacions externes al País Valencià.

Així mateix cal considerar i analitzar la creació i el creixement d'un moviment explotat per la dreta valenciana durant aquests període d'anys: *El blaverisme*. El blaverisme naix de la València de L.Lorente, de la primera generació d'autodenominats com a valencianistes de finals del s.XIX i principis del s.XX. És un moviment que reviscola des del *regionalismo bien entendido* i que no té cap objectiu relacionat amb un autogovern ampli al País Valencià. Defensen una valencianitat lligada i supeditada al nacionalisme espanyol i es mostren contraris a acceptar la unitat de la llengua. Encara avui en dia el blaverisme continua vigent en la societat valenciana de la mà de formacions polítiques com el GAV o Lo Rat Penat. Els discursos populistes i l'animadversió front els catalans són les seues naus insignia, acompanyats pel símbols defensats per la dreta valenciana durant la transició com la senyera coronada, així ho comenta el vicepresident del Valencia C.F. entre 1976 i 1983, Vicente Tormo: « Me sentía muy blavero, me sentía muy de la bandera nuestra, de la cuatribarrada con la banda azul.»⁸ L'ascens d'aquest moviment va ser una estratègia política de la UCD per tal de minvar i enderrocar les forces dominants esquerranes que havien aconseguit la majoria a les urnes el 1977. La UCD va fer servir els seus interessos amagats darrere de formacions blaveres que quedaven sota el seu abast i sota la seua manipulació, el president del GAV entre 1977 i 1984 va reconèixer *a posteriori* que fou conscient de la manipulació que era exercida cap al seu grup : «Jo no dic que en algún moment jo no estiguera manipulat, no dic que no.»⁹. D'aquesta manera s'evidencien dos coses, en primer lloc, la falta de projecte polític del blaverisme, i en segon lloc, l'utilització d'aquest moviment per part de la UCD per tal d'assolir els seus objectius electorals i polítics.

En definitiva, la transició valenciana fou un complex procés polític ple de mancances i errors però també ple d'una gran voluntat política i popular, almenys d'una part de la societat, per aconseguir un autogovern i una autonomia reals i diferenciades del centralisme espanyol. Fou un període difícil d'analitzar tant pel seu context com pel seu propi desenvolupament ple de confrontacions i adversitats. L'esquerra va jugar, juntament amb les reduïdes forces nacionalistes, un paper per intentar consolidar un País Valencià amb grans competències que finalment no va poder ser. La dreta va fer el seu joc a través dels discursos populistes del blaverisme i finalment va aconseguir reduir l'espenta inicial de l'autonomisme donant lloc a un autonomisme de segona que deixà el País Valencià sota les ordres de Madrid, on es va decidir l'estatut final per al territori valencià.

⁸ Declaracions extretes de: Soler, Ll. (2004): *Del Roig al Blau. La Transició valenciana* [Vídeo]. Minut 0:41:30.

⁹ Declaracions extretes de: Soler, Ll. (2004): *Del Roig al Blau. La Transició valenciana* [Vídeo]. Minut 1:04:18.

Bibliografia

- AGUILÓ, LLUÍS (1980): *El sistema de partits polítics al País Valencià*. Almudín, València.
- AGUILÓ, LLUÍS i altres (1978): *Volem l'estatut. Una autonomia possible per al País Valencià*. Prometeo, València.
- ARCHILÉS, FERRAN (2017): «Reflexions per a un debat» en SENSO, CARLES.(2017): *De la il·lusió al desencís: La Transició valenciana a través de Valencia Semanal*. Universitat de València, València.
- AZNAR, RAMÓN (2020): «Los inicios de la transición democrática valenciana», *Historia constitucional: Revista Electrónica de Historia Constitucional*, 21: 277-299. Consultat per darrera vegada el 31/08/2021 en:
<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=7572797>
- CHISMOL, GUILLERMO (2013): *Una història complicada, encara 30 anys després*. Clapir, València. Consultat per darrera vegada el 31/08/2021 en:
<https://hystoryuv.webcindario.com/30-anys-transiciovlc.pdf>
- COLOMER, JOSEP M. (1995): *Game theory and the transition to democracy: the Spanish model*. Edward Elgar Publishing, Aldershot.
- CUCÓ, ALFONS (2002): *El roig i el blau: la Transició democràtica valenciana*. Tàndem, València.
- GARCÍA, RAMÓN i altres. (2006): *Història del País Valencià*. (VOL.6). Edicions 62, València.

- GENERALITAT VALENCIANA (2008): *Serie de resultados electorales de la Comunidad Valenciana 1977-2008*. València. Consultat per darrera vegada el 31/08/2021 en:
<http://www.argos.gva.es/ahe/docs/pdf/SeriesElecCV.pdf>
- BROSETA, MANUEL (1978): «Pròleg», en AGUILÓ, LLUÍS i altres (1978): *Volem l'estatut. Una autonomia possible per al País Valencià*. Prometeo, València.
- MARTÍNEZ, FRANCESC (2006): «La transició política al País Valencià (1975-1982)», en GARCÍA, RAMÓN i altres (2006): *Història del País Valencià*. (VOL.6). Edicions 62, València.
- MIRA, EDUARD (1986): *De impura natione: el valencianisme, un joc de poder*. Eliseu Climent Editor, València.
- PANIAGUA, JAVIER (2006): «La construcció de l'autonomia i l'hegemonia socialista (1982-1995) » en GARCÍA, RAMÓN i altres (2006): *Història del País Valencià*. (VOL.6). Edicions 62, València.
- SANZ, JESÚS (2018): *La cara secreta de la política valenciana. De la predemocràcia al Estatuto de Benicàssim*. Institució Alfons el Magnànim, València.
- SENSO, CARLES (2017): *De la il·lusió al desencís: La Transició valenciana a través de Valencia Semanal*. Universitat de València, València.
- SOLER, LLORENÇ (2004): *Del Roig al Blau. La Transició valenciana* [Vídeo]. Universitat de València, València. Consultat per darrera vegada el 31/08/2021 en:
http://mediauni.uv.es/uvtv/tv_detalle/?Evento_ID=264
- TUBELLA, IMMA i EDUARD VINYAMATA (1978): *Diccionari del Nacionalisme*. La Magrana, Barcelona.

- VICIANO, PAU (2005): *El regne perdut*. Afers, València.
- W.RAE, DOUGLAS (1977): *Leyes Electorales y Sistemas de Partidos*. CITEP, Madrid.

Annexe

SIGLES POLÍTQUES

ACPV: Acció Cultural del País Valencià
AN: Alianza Nacional
AN18: Alianza Nacional 18 de Julio
ANEPA: Asociación Nacional para el Estudio de Problemas Actuales.
AP: Alianza Popular
ASDCI: Alianza Socialista Democràtica.
CD: Coalición Democrática.
CDS: Centre Democràtic i Social
CIC: Candidatura Independiente de Centro.
CLP: Coalición de Lucha Popular
CNT: Confederación Nacional de Trabajadores.
DRV: Dreta Regional Valenciana.
ENV: Esquerra Nacionalista Valenciana
FDI: Frente Democràtico de Izquierdas.
FN: Fuerza Nueva
GAV: Grup d'Acció Valencianista.
IND: Independents
MCPV: Movimiento Comunista del País Valenciano.
OIV: Organització Independent Valenciana
ORT: Organización Revolucionaria de Trabajadores.
PCE: Partido Comunista Español
PCOE: Partido Comunista Obrero Español
PCPV: Partit Comunista del País Valencià.
PDLPV: Partir Democràta i Liberal del País Valencià.
PDP: Partit Demòcrata Popular
PNPV: Partit Nacionalista del País Valencià
POD: Plataforma de Organismos Democràticos.
PPRV: Partit Popular Regional Valencià.
PSAN: Partit Socialista d'Alliberament Nacional.
PSDPV: Partido Socialista Democràtico del País Valenciano.
PSOE: Partido Socialista Obrero Español.

PSOE-SH: Partido Socialista Obrero Español (Sector Histórico)

PSP: Partido Socialista Popular.

PSPV: Partit Socialista del País Valencià.

PST: Partit Socialista dels Treballadors

PSUPV: Partit Socialista Unificat del País Valencià

PTPV: Partit del treballadors del País Valencià.

UCD: Unión de Centro Democrático.

UDPV: Unión Democràtica del País Valencià.

UL: Unió Liberal

UPV: Unitat del Poble Valencià

URV: Unió Regionalista Valenciana.

USO: Unión Sindical Obrera.

UV: Unió Valenciana